

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Худоб'як Діана Ярославівна,

Студентка юридичного відділення

Галицького коледжу ім. В'ячеслава Чорновола

Самойлова Ілона Анатоліївна,

викладач юридичних дисциплін вищої категорії

Галицького коледжу ім. В'ячеслава Чорновола

м. Тернопіль, Україна

d.khudobiak@gmail.com

isamoylova@ukr.net

Вступ. Господарське право є одною із фундаментальних юридичних дисциплін, яка регламентує діяльність суб'єктів господарювання, що є невід'ємною частиною системи правового регулювання у державах світу. Уже багато років між науковцями-цивілістами та науковцями-господарниками ведеться полеміка щодо визначення правової природи господарського права з точки зору приналежності його до інших галузей, а зокрема і до цивільного права. Так звана «війна» точиться між вченими роками, проте вони так і не дійшли спільного висновку щодо результатів проведення різноманітних досліджень.

Актуальність теми. Актуальність полягає у тому, що до сьогодні вчені не можуть дійти згоди, з'являються все нові та нові аргументи щодо яких господарське право досі не визначається як щось однорідне, проте навчання у освітніх закладах продовжує вестися на засадах самостійності цієї галузі права. А отже, потрібно вивчити усі точки зору та здійснити дослідження, яке б дало результат та закрило питання полеміки щодо правової природи господарського права.

Мета роботи. Основною метою роботи є дослідження правової природи, а також визначення того факту що господарське право, по своїй суті, є самостійною галуззю права, яке не повинне прикріплюватися за своєю правовою природою до інших галузей та називатися «комплексною галуззю» або ж «підгалуззю цивільного права». Згідно мети, під час проведення дослідження, були визначені такі **завдання**:

- дослідити правову природу господарського права;
- проаналізувати праці науковців, які вивчали правове регулювання господарського права та його вплив на окремі питання щодо діяльності суб'єктів господарювання та розвитку економіки;
- довести, що господарське право є самостійною галуззю права та не потребує порівняння із комплексними галузями права або ж іншими підгалуззями права.

Матеріали та методи. Під час проведення дослідження були використані методи аналізу, синтезу, дедукції, аргументації, а також логіко-семантичний і системно-структурний методи. Ці методи допомогли у виявленні суті питання, яке розглядається для більш точного опису проблематики, пошуку відповідей на поставленні завдання. Матеріалами слугували різноманітні вітчизняні й інші дослідження; наукові праці та тезисні роботи, що стосуються правової природи господарського права.

Одними із таких науковців, які досліджували дану галузь права в юридичній науці як самостійну та визначали її такою, що не пов'язана з іншими галузями права ніяким чином є В.В. Лаптев, В.К. Мамутов, І.Г. Побірченко. В той же час, відомі праці таких науковців як С.М. Братусь, Р.О. Халфіна, Г.К. Матвеев, Я.М. Шевченко, А.С. Довгерт, заперечують позиціонування господарського права як повноцінної галузі права, а скоріше вважають її комплексним поєднанням адміністративних і цивільних правових норм, що стосуються регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Бачення щодо господарського права як комплексної галузі права, яка зібрала у

собі положення основних галузей права, що стосуються господарської діяльності поділяють Ю.К. Толстой, О.А. Пушкін, С.С. Алексєєв. [4]

Зібравши та проаналізувавши дані точки зору та наукові праці відомих теоретиків за допомогою наукових методів було проведене дослідження, яке визначає правову природу господарського права як галузі права в системі законодавства України.

Результати і обговорення. Вітчизняна правова наука вже давно зробила великий крок вперед, проте деякі питання залишаються невирішеними до сьогодні. Одним із таких є явище визначення правової природи господарського права як галузі права у системі законодавства України.

Баталії науковців досі не припиняються, а єдиної теорії щодо походження господарських норм права все ще не визначено. Дослідження показало, що більшість науковців виділяє лише три основні теорії походження правової природи галузі права та одну специфічну, ще зовсім юридично та науково необґрунтовану, а саме:

- 1) теорія самостійності – теорія, що полягає у визначені господарського права як самостійної галузі, що не утворює взаємозалежних зв'язків між іншими галузями права; наділена своїм предметом, методом та системою; має єдиний кодифікований законодавчий акт, що визначає її як самостійну галузь права.
- 2) теорія комплексності – теорія, що полягає у визначені господарського права як галузі, що пов'язана з основоположними галузями законодавства України та збрала у собі найчіткіші тези щодо регулювання політики господарської діяльності у країні.
- 3) теорія «залежності» – господарське право як наука та галузь права є лише збірником адміністративно-правових та цивільно-правових норм, що формують положення щодо регулювання діяльності суб'єктів господарювання.

- 4) теорія спеціальної підгалузі цивільного права – такої думки щодо правової природи дотримується науковець К. А. Крачевський, проте до кінця ця теорія не є розгорнутою та обґрунтованою з точки зору правового підґрунтя та достатньої аргументації зі сторони автора. [8]

Розглядаючи науку господарського права та звертаючись до першоджерел, з яких випливає дослідження, вона є одною із тих, правове регулювання яких закладалося ще до початку формування нормативно-правової бази теперішнього законодавства та його інтерпретації у країнах світу, зокрема в Україні. Підтвердженням є визначення цієї форми правовідносин як таких, що визнаються в усіх економічних системах держав незалежно від політичного устрою тієї чи іншої країни. [2]

Одною із головних складових самостійності галузі права є визначення та визнання предмету, методу, функцій та системи правового регулювання тих чи інших правовідносин. Підводним каменем щодо визначення правової природи даної галузі права є прерії на рахунок визначення походження та закріплення предмету господарського права на законодавчому рівні. Опонентами, що завжди заперечують доцільності визначення предмету господарського права, виступають науковці-цивілісти, підтверджуючи свою позицію тим, що регулювання суспільних правовідносин у господарському праві нічим принципово не відрізняється від суспільних відносин, що регулює цивільне законодавство. Незважаючи на це, науковці, що вивчають господарське право, заперечують даним переконанням, посиляючись на звинувачення щодо перешкоджання самостійності даної галузі права у системі вітчизняного права.

Ситуація і справді бажає залишати кращого. Як пише А. М. Запорожець – визначення предмету господарського права у глобальних напрямках, так би мовити, у його загальній тенденції є одностайним для усіх науковців. Однак, коли йдеться про чіткість його вираження в «натуральній» формі з'являються все нові пояснення та інтерпретації. [6]

Самостійність господарського права можна пояснити великим колом регулювання суспільних відносин, що недостатньо розкриваються або ж взагалі не стосуються інших галузей права України. Так, наприклад, правове регулювання ліцензування окремих видів діяльності закладене нормами Господарського кодексу України, в той час як у цивільному законодавстві лише стисло викладено основні дефініції щодо даного виду діяльності суб'єктів господарювання. [3] Науковці зазначають, що господарське право має також свої історичні корені. Так, Д. В. Задихайло зазначає, що положення господарського права були закладені у таких відомих законодавчих актах як Дигести Юстиніана, «Руська Правда», Литовські статuti. У усіх цих документах, що носили у далекі часи істотне правове значення є окремі положення щодо торгівлі, спільного ведення торгівельних справ, відповідальності боржників перед законом та визнання тієї чи іншої особи банкрутом. [5]

На думку Є. І. Темнова, галузь права повинна сприйматися як єдина сукупність взаємопов'язаних між собою норм, які об'єктивно є відокремленими в одну систему із своїм предметом та методами правового регулювання відносин у даній сфері. Виникнення нової галузі права як правило завжди впливає із суспільної потреби в регулюванні певного виду правовідносин, що не регулюється або лише частково регулюється іншими галузями та підгалузями права. [9]

Господарське право є одною із таких галузей, котрі виникли за гострої потреби в правовому регулюванні відносин у сфері господарства, торгівлі та підприємництва, економічного стану держави та правових наслідків, відповідальності осіб щодо виявлення правопорушень в сфері господарської діяльності. Саме тому, доцільно вважати дану галузь самостійною та незалежною, хоч і усі галузі та підгалузі права по своїй суті є величезною системою законодавства, що тягне за собою безкінечні зв'язки. Без правового регулювання Господарським кодексом окремих питань щодо суб'єктів

господарювання та впровадження їх діяльності на економічному ринку, не можна було б говорити про цільність юридичних норм та їх вплив на економічний розвиток держави. [1]

Висновки. В ході проведення нашого дослідження було виконано усі поставлені завдання. Зокрема, визначення самостійності господарського права має достатнє правове та наукове підґрунтя, що підкріплено науковими дослідженнями та працями інших науковці, які вивчали дане питання починаючи із виділення правових норм, що регулюють дану правову діяльність. Проте, чи дійде все ж таки науковий світ до однієї думки на рахунок самостійності даної галузі права важко, адже дискусії щодо визначення правової природи досі тягнуться та, скоріш за все, продовжуватимуся до тих пір, доки науковці-господарники не дадуть чіткої відповіді щодо єдиної інтерпретації предмету господарського права, зміни методів регулювання та сукупної системи правового регулювання, яка могла б відповідати нормам визначення «галузь права».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоусов Є. М. Господарське право як першооснова в забезпеченні економічної безпеки України / Є. М. Білоусов // Право і суспільство. – №2. – 2018. – с. 95-101
2. Борщевський В. С., Девізорів В. В. Господарське право в системі права України / В. С. Борщевський, В. В. Девізорів // Суб'єкти господарського права. – 2018. – с. 9-12
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV // ВВР. – 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Григорчук М. В. Господарське право України в системі права України / М. В. Григорчук // Економіка та право. – № 1 (43). – 2016. – с. 53-60

5. Задихайло Д.В. Господарське право / Д.В. Задихайло [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/407-gospodarske-pravo-zadi-haylo-dv.html>
6. Запорожець А. М. К вопросу о содержании предмета и метода хозяйственного права [Текст] / А. М. Запорожец // Право і безпека. — 2005. — № 4-5. — с. 136-144
7. Мілаш В. С. Господарське право: Курс лекцій: У 2 ч. — Ч. 1. / В. С. Мілаш // — Харків: Право.— 2008. — с. 5-19
8. Петров Є. В. До дискусії про правову природу господарського права / Є. В. Петров // Універсальні наукові записки. — №1 (45). — 2013. — с. 187-193
9. Темнов Е. Теория государства и права : Учеб. пособие для вузов / Е.И. Темнов. — М. : Экзамен, 2004. — 320 с.